

24.7.2019
EOAK 1669/2019

Esittelijä: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

LAPSEN NÖYRYYTTÄVÄ JA ALISTAVA KOHTELU PERHEHOIDOSSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli entisen perhehoitajansa menettelyä. Kantelija kertoi, että häntä ja hänen veljeään oli kohdeltu huonosti nöyryyttävällä tavalla. Kantelussa kuvattiin monin eri tavoin kantelijan kokemuksia siitä, millä tavoin kantelijaa oli kohdeltu ja mitä ilmaisuja käyttäen perhehoitaja oli kantelijaa nöyryyttävällä tavalla nimitellyt ja haukkunut.

Kantelija kertoi myös, että hänen yhteydenpitoaan ja liikkumistaan oli rajoitettu sekä hänen päiväkirjaansa luettu. Kantelijan mukaan hän ei ollut saanut täysimääräisesti itselleen kuuluvia käyttövaroja.

Kantelija kertoi vielä, että hän oli kertonut kohtelustaan useaan eri otteeseen omalle sosiaalityöntekijälleen, sairaalassa hoitajaksolla sekä uudelle perhehoitajalleen.

3 RATKAISU

3.1 Selvityksistä ilmeneviä tietoja

3.1.1 Kantelijan kokemukseen kertomat epäkohdat perhehoidossa

Saamani selvityksen mukaan kantelija sijoitettiin avohuollon tukitoimena yhdessä veljensä kanssa (joka on myös tehnyt asiasta oman kantelunsa) 6.6.2017 kyseessä olevaan perheeseen perhehoitoon. Avohuollon sijoituksen aikana aloitettiin kantelijan huostaanoton valmistelu.

Selvityksen mukaan kantelijan hoitovastuussa oleva terveydenhuollon ammattihenkilö oli 14.12.2017 ottanut yhteyttä lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään. Sairaanhoitaja oli kertonut kantelijan kokeneen epäoikeudenmukaisuutta ja miettineensä, onko perhehoitajan toiminta oikein. Sairaanhoitaja toi esille huolensa kantelijan pärjäämisestä ja tämän kohtelusta sijaisperheessä. Sosiaalityöntekijä tapasi välittömästi seuraavana päivänä kantelijaa (15.12.2017). Tällä tapauksella kantelija kertoi oman mielipiteensä sijaisperheestä ja elämästään siellä. Kantelija kuvasi --- selvityksen mukaan joitain tilanteita, joissa oli kokenut epäoikeudenmukaisuutta perhehoitajan toimintaan liittyen. Kantelija kertoi myös, että sijaisperheessä puhutaan hänestä

---

ja hänen veljestään pahaa. Kantelija pyysi, ettei hänen mainitsemistaan asioista puhuttaisi perhehoitajan kanssa.

Kantelijan huostaanotosta päätettiin 1.12.2017. Selvityksen mukaan ”hyvin pian huostaanottopäätöksen jälkeen kantelija ja hänen veljensä alkoivat tuottaa epäkohtia perhehoitajien toiminnassa”.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan näitä kantelijan ja hänen veljensä esiin nostamia asioita ”käsiteltiin sekä nuorten että perhehoitajien kanssa”. Tässä yhteydessä ilmeni sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan, että perhehoitajilla ei ollut kovinkaan paljon ammatillista osaamista tai näkemystä sijoitetun nuoren kanssa toimimisesta ja tähän he tarvitsivat sosiaalityöntekijän näkemysten mukaan vahvaa tukea. Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan kantelijan ja tämän veljen kanssa käytiin keskusteluja perhehoitajien olemisesta, mistä selvityksen mukaan heillä alkoi vähitellen olla ristiriitaisia näkemyksiä ja tunteita. --- selvityksen mukaan kevään 2018 aikana ”yhteisenä johtopäätöksenä oli, että tärkeää on pyrkiä tukemaan kantelijan ja hänen veljensä pärjäämistä perhehoitajan luona”.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja --- selvityksen mukaan kantelijan oireilu lisääntyi kevään 2018 aikana. Selvityksessä on kuvattu tarkemmin näitä oireita ja kantelijalla esiin tulleita ongelmia.

Selvityksen mukaan perhehoitajat olivat lomalla kesäkuussa 2018. Kantelija ja hänen veljensä siirtyivät tilapäishoitoon loman ajaksi toiseen perheeseen. Tässä vaiheessa kantelijan tällöinen perhehoitaja oli kertonut sosiaalityöntekijälle ”pohtineensa mahdollisuutta jatkaa nuorten perhehoitajana. Perhehoitaja oli kertonut heidän yrittäneen kaikkensa, mutta luottamuspuola nuorten kanssa on iso. Perhehoitaja kertoi tällöin löytäneen kantelijan kirjoittaman kirjeen, missä kantelija kuvaa itsemurha-aikeitaan ja kokevansa perheessä olon helvettinä”.

Selvityksen mukaan tilapäishoitajana (perhehoitajan loman aikainen) toiminut kantelijan perhehoitaja toi esille, että hän oli nähnyt ”tilanteen todella kiristyneen perhehoitajan ja nuorten välillä”. Vapaan mahdollistaja oli kuullut perhehoitajan huutaneen nuorille. Lisäksi vapaan mahdollistajan kertoman mukaan ”kantelija ja hänen veljensä olivat pelänneet tekemättömien töiden seurauksena tulevia sanktioita”.

Sosiaalityöntekijän antaman selvityksen mukaan kantelija ja tämän veli olivat tuoneet esille kokemusta siitä, että heille osittain puhutaan epäasiallisesti ja heiltä vaaditaan enemmän asioita, kuin perheen omilta lapsilta. --- selvityksen mukaan kantelija oli ahdistunut ja oli sosiaalityöntekijälle ilmaissut haluavansa vaihtaa sijaishuoltopaikkaa.

--- sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan syksyn 2018 aikana kantelijan psyykinen oirehtiminen edelleen lisääntyi selvityksessä kerrotuin tavoin. Kantelijan psyykkistä oirehtimista pyrittiin hoitamaan pääasiassa terveydenhuollon keinoin.

Selvityksen mukaan lokakuussa 2018 kantelijaa hoitanut lääkäri oli ”miettinyt perhehoitajan kykyä vastata kantelijan hoitoon ja että onko kantelijan paikka perhehoidossa”. Selvityksen mukaan lääkäri oli nähnyt perhehoitajan ajoittaisen käytöksen/reagoinnin kantelijan tilannetta hankaloittavana.

--- selvityksen mukaan kantelija oli ilmaissut uudemman kerran halunsa vaihtaa sijaishuoltopaikkaa. Sijaishuollon muutos tehtiin pian tämän jälkeen.

3.1.2 Rajoitukset perhehoidossa

Kantelija kertoi, että perhehoitaja oli rajoittanut hänen liikkumistaan ja yhteydenpitoaan.

--- selvityksen mukaan kantelijan liikkumisvapautta oli rajoitettu perhehoitajan omalla päätöksellä, osin selvityksen mukaan rangaistuksena lapsen käyttäytymisestä tai siitä, että kantelija ei ollut tehnyt perhehoitajan osoittamia kotitöitä tai muita kantelijalle annettuja tehtäviä.

--- selvityksen mukaan kantelijan yhteydenpitoa oli lisäksi rajoitettu perhehoitajan toimesta ottamalla kantelijan puhelin haltuun ja katkaisemalla esimerkiksi kantelijalta nettiyhteys.

--- on pitänyt menettelyä lainvastaisena.

3.1.3 Käyttövarat

Kantelija kertoi, ettei hänelle ollut kaikilta osin maksettu lain tarkoittamia käyttövaroja sijoituksen ja sijaishuollon aikana.

--- selvityksestä ilmenee, että se, mitä kantelija on esittänyt käyttövarojen maksamisesta, pitää ainakin joiltain osin paikkansa ja että riittävä kirjanpitoa käyttövarojen maksamisesta ei ollut tehty.

3.1.4 --- johtopäätös

--- mukaan kantelijan kantelussa esille tuomat seikat tulivat sosiaalityöntekijän tietoon tässä laajuudessa vasta sijaishuoltopaikan vaihtamisen jälkeen.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän mukaan kantelijan ja hänen veljensä kanssa on keskusteltu näistä asioista ja selvitetty syitä siihen, miksi he eivät aikaisemmin ole kertoneet kokemistaan epäkohdista. Selvityksen mukaan nuoret kertoivat syyksi sen, etteivät he olleet rangaistuksen pelossa uskaltaneet niin tehdä. Sisarukset olivat selvityksen mukaan käyneet tapahtuneita asioita läpi uusien perhehoitajien kanssa, jotka olivat tuoneet --- esille huolta nuorten tilanteesta.

Selvityksessä todetaan, että kantelijan ja hänen veljensä sijaishuoltopaikan muutoksen jälkeen epäkohdat on käsitelty myös silloisten perhehoitajien kanssa tammikuussa pidetyssä yhteisessä kokouksessa.

Selvityksessä todetaan seuraavaa: ”Perhehoitajat näkivät tilanteet nuorten näkemyksistä poikkeavalla tavalla. Perhehoitajat myönsivät käytöksessään olleet ylilyönnit. Perhehoitajat näkivät nuorten osittain valehtelevan kertomuksissaan ja kokivat heidän mustamaalaavan heitä.”

--- toteaa selvityksensä lopuksi seuraavaa: ”Sijaishuollon tavoitteena on taata lapselle turvalliset ja vakaat kasvuolot ja sijaishuollossa ilme-neviin epäkohtiin tulee puuttua matalalla kynnyksellä viipymättä. [Kantelijan] kantelussa kuvaama perhehoitajien toiminta; nimittelyt, vähät-tely, syyllistäminen, eriarvoistava kohtelu ym. ei ole hyväksyttävää. [Kantelija] kertoo kantelussaan, että perhehoitajat ovat lukeneet hänen päiväkirjaansa lukemattomia kertoja. Näin tehdessään perhehoitajat ovat rikkoneet lapsen oikeutta yksityisyyteen.”

--- palveluesimiehen selvityksessä todetaan seuraavaa: ”Kantelussa [kantelijan] esille tuomat asiat tulivat tässä laajuudessaan tietoomme vasta lokakuussa 2018, kun [kantelija] siirtyi uuteen sijaishuoltoapaik-kaan. On erittäin surullista, että [kantelija] ei kertomansa mukaan ole uskaltanut kertoa asioista aikaisemmin, koska on pelännyt rangais-tusta. Näin jälkeinpäin on nähtävissä, että kantelijaa ei olisi tullut si-joitaa [perheen nimi] perheeseen.”

Vielä --- selvityksestä ilmenee, että se ei enää sijoita lapsia kyseiseen perheeseen.

3.2 Kannanotto

3.2.1 Yleistä sijaishuollon valvonnasta

Lastensuojelulain 40 ja 50 §:n mukaan sijoitetulla lapsella on sijais-huollon aikana oikeus saada sijaishuoltoapaikassa hänen tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa.

Lastensuojelulain 50 §:n mukaan sijaishuoltoapaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpei-siin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. Säännöksen tarkoituk-sena on turvata se, että lapsen sijaishuolto toteutetaan aina laaduk-kaasti ja lapsen edun mukaisesti. Jotta perhehoito olisi lapsen edun mukaista, täytyy sijaisperheen vastata lapsen tarpeita ja perhehoidon tukena tulee olla riittävät tukitoimet (HE 331/2010 vp, s. 11). Lapsen edun näkökulmasta on tärkeää, että sijaishuoltoapaikan valinnalla pyri-tään vähentämään turvattomuutta ja epävarmuutta, koska pysyvien ih-missuhteiden merkitys on sijaishuoltoon otettavalle lapselle erityisen suuri (StVM 55/2010 vp).

Lastensuojelulain 79 §:n 1 momentin mukaan lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

Perhehoidon järjestämisestä, sen toteuttamisesta ja valvonnasta säädetään perhehoitolaissa. Perhehoitolakia sovelletaan lain 2 §:n mukaan henkilön hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämiseen perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Käytännössä perhehoitoa toteutetaan lain 3 §:n ja 4 §:n mukaisesti kunnan ja perhehoitajan väliseen toimeksiantosopimukseen tai yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa tehtyyn sopimukseen perustuen.

Perhehoidon tarkoituksena on lain 1 §:n mukaisesti turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen perhehoito. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

Julkisen vallan tehtävänä on turvata muun muassa se, että perhehoito toteutetaan tiloissa, jotka ovat sen kohderyhmän kannalta asianmukaisia ja turvallisia. Huomionarvoista on myös se, että sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja kohtelua (PeVL 54/2014 vp – HE 245/2014 vp, s. 2).

Perhehoidon valvonnasta on vastuussa ensi sijaisesti se kunta, joka on sijoittanut lapsen perhehoitoon. Perhehoitolain 22 §:n mukaan hoidettavan sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu perhehoitolain mukaisesti ja että hoidettava saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka järjestetään sen kunnan toimesta, johon henkilö on sijoitettu.

Perhehoitolain 12 §:n 2 momentin mukaan, mikäli perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatus todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjausasiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla.

Kunnan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on lisäksi perhehoitolain 12 §:n mukaisesti mahdollisuus purkaa kunnan ja perhehoitajan välinen toimeksiantosopimus välittömästi, jos valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, eikä puutetta korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa.

Erikseen on päätettävä lapsen sijaishuollon järjestämisestä ja tehtävä asiassa sijaishuollon muuttamista koskevat ratkaisut sellaisessa tilanteessa, jossa sijoitettava lapsi on siirrettävä toiseen sijaishuoltopaikkaan.

Edellä selostetun perusteella sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on sijaishuoltopaikkaa valitessaan ja sijaishuoltoa järjestettäessä kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton tarkoituksen toteutumiseen eli siihen, että sijaishuoltopaikassa järjestettävät palvelut, kasvatusta ja huolenpito vastaavat niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteena. Lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan velvollisuutena on arvioida lapsen sijoituksen aikana koko ajan sitä, vastaako lapselle annettu sijaishuolto paikka ja siellä annettava hoito hänen tarpeisiinsa. Sijoituksen aikana lapsen sijaishuollon valvonnasta ja sijaishuolto paikan järjestämisen hoidon ja huolenpidon laadun ja asianmukaisuuden seuraamisesta vastaa käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Perhehoidossa sosiaalityöntekijän velvollisuutena on erityisesti valvoa sijaishuolto paikan kasvatustimenetelmiä ja käytäntöjä. Tässä tarkoituksessa sosiaalityöntekijän on varmistettava, että lasta kohdellaan asianmukaisesti ja siten kuin lainsäädäntö edellyttää. Tämän takia lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee lastensuojelulain 29 ja 53 §:n mukaisesti tavata lapsi riittävän usein henkilökohtaisesti. Tapaamisten yhteydessä sijoitetulle lapselle on lastensuojelulain 53 §:n mukaan aina järjestettävä myös mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijäänsä muiden läsnä olematta sekä keskustella itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista oman työntekijänsä kanssa.

Sosiaalityöntekijän tulee pyrkiä osallistamaan lasta hänen omissa asioissaan. Tähän kuuluu olennaisena osana se, että lapsi sijoituspaikassaan kokee tulevansa kuulluksi ja kuunnelluksi. Lapsen tulee voida uskaltaa esittää omia mielipiteitään, myös siinä tapauksessa, että ne ovat sijaishuollon järjestäjää tai sen toteuttajaa arvostelevia tai moittivia. Mikäli lapsi tuo esiin sijaishuoltoonsa liittyviä epäkohtia, sosiaalityöntekijän tulee välittömästi selvittää asiaa lapsen sijaishuolto paikan kanssa. Sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos lapsi kertoo kokeneensa epäoikeudenmukaista, epäasiallista tai lainvastaista kohtelua sijoituspaikassaan. Asiaa on ryhdyttävä riittävästi selvittämään ottaen selvitystyössä huomioon lapsen etu, hänen mielipiteensä ja käsityksensä. Tarvittaessa on ryhdyttävä riittäviin toimiin laadultaan hyvän sijaishuollon järjestämiseksi.

3.2.2 Arviointi

Totean aluksi, että arvioin asiaa nyt nimenomaan sijoittajakunnan velvoitteiden näkökulmasta. Oikeusasiamiehen toimenpitein ei ole aukottomasti ja yksiselitteisesti otettavissa kantaa siihen, mitä perhehoidon aikana oli tapahtunut. Arvioni perustuu siten siihen, miten asiaa on saamissani selvityksissä arvioitu. Tästä näkökulmasta totean seuraava.

Saamastani selvityksestä ilmenee, että kantelija oli lähes välittömästi sijoituksen alettua ilmoittanut omalle sosiaalityöntekijälleen perhehoitossa edellä kuvatuista ja kantelukirjoituksessa tarkemmin kuvatuista epäkohdista. Selvityksestä ilmenee, että sosiaalityöntekijä oli välittömästi kantelijan otettua häneen yhteyttä pyrkinyt selvittämään asiaa yhdessä kantelijan ja perhehoitajan kanssa. Kantelija oli kuitenkin lähes toistuvasti esittänyt huolenaiheitaan, jotka on myös vahvistettu kantelijaa hoitavien tahojen toimesta. Kantelijan terveydentila oli saamani selvityksen mukaan myös sijoituksen aikana huonontunut ja kantelija oli oirehtinut vakavasti. Saamastani selvityksestä ilmenee, että kantelijan perhehoitajat eivät olleet pystyneet vastaamaan myöskään kantelijan hoidon tarpeisiin.

--- ei ole kiistänyt kantelijan esittämää arvostelua häneen kohdistuneesta alisteisesta ja nöyryyttävästä käytöksestä. --- on selvityksessään katsonut vielä, ettei kantelijaa alun perinkään olisi tullut sijoittaa kyseiseen perheeseen.

Näkemykseni mukaan --- on saanut kantelijalta itseltään ja muilta tahoilta sellaisia viestejä ja ilmoituksia, jotka mielestäni olisivat edellyttäneet jo aikaisemmin perusteellista arviota sijaishuoltopaikan sopivuudesta ja arviota sijaishuoltopaikan muuttamiseksi. Tällainen arvio on tehty kiireellisenä vasta tilanteen kriisiytyttyä lokakuussa 2018. Mielestäni tältä osin --- on toiminut virheellisesti.

Totean kuitenkin tässä yhteydessä, että saamani selvityksen mukaan kantelijalle määrätty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä oli pyrkinyt asiaa monilla eri tavoin selvittämään ilman aiheetonta viivästystä kantelijan yhteydenottojen jälkeen. Sosiaalityöntekijä oli keskustellut kantelijan ja perhehoitajan kanssa ja pyrkinyt arvioimaan, minkälaista tukea kantelija ja myös perhehoitaja tarvitsisi. Mielestäni tältä osin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on toiminut juuri sillä tavoin, kuin lainsäädännössä edellytetään. Sen sijaan, kuten olen edellä todennut, sosiaalityöntekijän olisi tullut yhdessä ---päättökseen oikeutetun viranhaltijan kanssa ryhtyä arvioimaan jo aikaisemmin kantelijan sijaishuoltopaikan muuttamista ja sitä, millä tavoin tarpeen mukainen sijaishuolto olisi tullut lapsen edun mukaisella tavalla järjestää.

--- voidaan katsoa omassa selvityksessään päätyneen johtopäätökseen, että kantelijaan on kohdistettu lainvastaisella tavalla rajoitustoimenpiteitä, joihin, – ottaen huomioon se, mitä lastensuojelulain 61 §:ssä on säädetty rajoitustoimenpiteiden käytöstä –, perhehoitossa ei ole sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä, saati perhehoitajalla, oikeutta.

Siltä osin kuin kysymys on kantelijalle maksetuista käyttövaroista, olisi --- mielestäni aiheellista selvittää, miltä osin lastensuojelulain 55 §:n mukaisia käyttövaroja on kantelijalle jäänyt maksamatta. Mikäli tämän selvityksen perusteella ilmenee, että käyttövaroja ei ole maksettu lain tarkoittamalla tavalla ja sen edellyttämää määrää, olisi --- mielestäni

aiheellista vakavasti harkita kantelijalle näin aiheutuneen vahingon korvaamista.

--- on lisäksi tässä yhteydessä ilmoittanut, että se tarkistaa omaa ohjeistustaan käyttövarojen maksamisesta ja siitä, millä tavoin perhehoitajien tulee pitää kirjaa maksetuista sijoitetulle lapsille maksetuista käyttövaroista.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän --- huomiota siihen, mitä olen edellä kohdassa 3.2.1 todennut sijaishuollon valvonnasta ja sijoittajakunnan velvollisuudesta järjestää tarpeen mukaista sijaishuoltoa.

Lisäksi katson aiheelliseksi esittää seuraavaa.

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ei ole lapselle rangaistus, vaan lastensuojelun tarkoituksena on suojella lasta ja samalla turvata lapselle mahdollisimman tavallinen lapsuus ja nuoruus. Sijaishuollossa annettavan hyvän kasvatuksen tulee olla yleisesti hyväksyttävää, siis sellaista, joka täyttää ne kriteerit, jotka yhteiskunnassa on yleisesti asetettu hyvälle ja tavanomaiselle kasvatukselle. Kasvatuksen ja siihen liittyvien rajojen tulee olla yksittäisen lapsen kannalta objektiivisesti hyväksyttäviä ja puolustettavia. Lastensuojelulain säännökset eivät anna sijaishuoltopaikalle – perhehoitajalle tai laitokselle – minäänlaista oikeutta käyttää epäasiallisia, perusteettomia tai mielivaltaisia kasvatuskeinoja.

Totean vielä, että lastensuojelulain 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle mm. tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, sekä turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden. Perhehoidon tarkoituksena on nimittäin siten, kuin perhehoitolain 1 §:ssä säädetään, antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

Lapselle on perustuslain 19 §:n ja lastensuojelulain säännösten mukaisella tavalla turvattu oikeus välttämättömään huolenpitoon tarpeittensa edellyttämässä laajuudessa siten, kuin lastensuojelulaissa on erikseen säädetty.

Keskeisenä lapsen perusoikeutena on perustuslain 6 §:n 3 momentin mukainen oikeus tulla kohdelluksi tasa-arvoisena yksilönä ja oikeus saada vaikuttaa kehitystään vastaavalla tavalla itseään koskeviin asioihin. Lapsen tasa-arvoinen kohtelu sisältää lapsen oikeuden, tai itse asiassa viranomaisen velvollisuuden, lapsen positiiviseen erityiskohteluun.

Perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkinessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.

Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

Sopimuksen 19 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutusellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkisesti väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Sopimuksen 20 artiklan mukaan lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.

Oikeusasiamiehen tulee perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi.

Oikeusasiamiehen vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan perusoikeuksien loukkaukset pitää ensisijaisesti estää. Jos se ei onnistu, ne

pitää oikaista tai korjata. Mutta jos sekään ei onnistu, loukkaus tulee hyvittää.

Hyvitys on oikeudellisena käsitteenä laaja-alaisempi kuin vahingonkorvauslaissa tarkoitettu vahingonkorvaus. Oikeusasiamiehen esityksiin perustuva hyvitysesitys on voinut merkitä vahingonkorvauslain mukaisen vahingonkorvauksen maksamista, hyvitystä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaisesti sopimuksen turvaaman oikeuden tai vapauden loukkaamisesta, tai lainvastaisesta menettelystä aiheutuneen vahingon tai epäoikeuden mukaisuuden tuntemuksen, vääräkokemuksen tai muun sellaisen korvaamista tai hyvittämistä.

Julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseen sisältää paitsi sen, että julkisen vallan on pidättäydyttävä itse loukkaamasta perusoikeuksia, myös sen, että se antaa myös suojaa mahdollisimman hyvin yksityisiä loukkauksia vastaan (HE 309/1993 vp, s. 75).

--- on pitänyt lapsen kohtelua lainvastaisena, kun kantelijan liikkumisvapautta oli rajoitettu perhehoitajan omalla päätöksellä ja kantelijan yhteydenpitoa oli lisäksi rajoitettu ottamalla kantelijan puhelin haltuun ja katkaisemalla esimerkiksi kantelijalta nettiyhteys.

--- ei ole myöskään kiistänyt kantelijan esittämää siitä, että häntä oli kohdeltu sijaishuoltopaikassaan epäasiallisesti ja siten myös lastensuojelulain vastaisella tavalla. --- selvityksessä on päinvastoin tuotu esiin seikkoja, jotka tukevat kantelijan kertomaa.

Edellä todetun perusteella katson, että perustuslain turvaamat oikeudet eivät kantelijan tapauksessa ole toteutuneet täysimääräisesti. Totean myös, että lapsen epäasiallinen ja alistava kohtelu vaarantaa vakavasti sijoitetun lapsen etuja ja oikeuksia, erityisesti silloin, kun kyseessä on haavoittuvassa asemassa oleva lapsi, jolla on oikeus saada erityistä suojelua.

Edellä todetun johdosta esitän, että perusoikeuksien toteuttamisesta vastuussa ollut --- hyvittäisi kantelijalle hänen perusoikeuksiensa loukkaukset.

Pyydän --- sijaishuollon järjestämisestä vastuussa olevana viranomaisena ilmoittamaan **30.9.2019** mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt hyvitysesitykseni sekä käyttövarojen korvaamista koskevan käsitykseni (kohta 3.2.2) johdosta.

Esittelijäneuvos

Tapio Rätty